

התוועדות

כבוד קדושת
אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן
מליובאוויטש

י"ט כסלו, ה'תשל"ה

חלק ד – יוצא לאור לש"פ וישב, כ"ג כסלו, ה'תשפ"ב

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הרה"ת ר' שניאור זלמן בן שטערנא שרה

שליח כ"ק אדמו"ר למילפורד, קונטיקט

בקשר עם יום הולדתו הארבעים

לאריכות ימים ושנים טובות

מתוך אושר, שמחה והרחבה בגוי"ר

ולשנת הצלחה רבה ומופלגה בעבודתו הקי

ויצליח בכל אשר יפנה באופן דלמעלה מדרך הטבע

נדפס על ידי ולזכות משפחתו שיחיו

לאורך ימים ושנים טובות

הוספה

בי"ה, אדר"ח אדר תשי"ב
ברוקלין.

מרת אסתר ביילא תחי

ברכה ושלוש!

מיט אַ צייט צוריק האָב איך ערהאַלטען אייער בריף, אין וועלכען איר האָט געבעטען אַ ברכה, און האָט געשריבען אַז איר פילט ניט אַזוי גוט, און פון דענסטמאַל אַן האָב איך פון אייך מער ניט געהערט,

איך האָף אַז באַ אייך איז יעצט אַלעס ווי עס באַדאַרף זיין, איך וועל אָבער זיין צופרידען ווען איר וועט מיר שרייבען וועגען דעם, און אויך וואָס טוט זיך באַ אייער איידים, וועלכער וואָהנט מיט אייך צוזאַמען, וכל בי"ב שיחיו.

זיכער טרעפט זיך אייער איידים שי' מיט אַניש און קומט אויך צו די ליובאַוויטשער פאַרבריינגענעס.

בברכה לבריאות הנכונה ורוב נחת חסידותי מילידי ונכדי שיחיו

מ. שניאורסאהן

[תרגום חפשי]

לפני זמן מה קיבלתי מכתבה, בו ביקשה ברכה וכתבה שאינה מרגישה כל כך בטוב, ומאז שוב לא שמעתי ממנה,

תקותי שכעת אצלה הכל כדבעי למהוי, אך אשמח אם תכתוב לי אודות זה, וגם – מהנעשה אצל חתנה, המתגורר אתה עמה, וכל בי"ב שיחיו.

בטח נפגש חתנה שי' עם אַניש ומגיע להתוועדויות של חסידי ליובאַוויטש.

בברכה לבריאות הנכונה ורוב נחת חסידותי מילידי ונכדי שיחיו.

מצילום האגרת.
מרת אסתר ביילא: ליס, בית א"ש – בעזאָן (שכפרברי העיר פאַריז). אשת התמים המשפיע
מוה"ר חיים מאיר ליס ע"ה.
אייער איידים: מוה"ר אלתר ישכר דוב הלוי ליבערמאַן.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ וישב, כ"ג כסלו הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק רביעי מהתוועדות יום ג' פ' וישב, י"ט כסלו ה'תשל"ה, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לש"פ תולדות, חלק שני לש"פ ויצא, חלק שלישי לש"פ וישלח).

*

בתור הוספה – מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכנים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ערב י"ט כסלו, ה'תשפ"ב,
שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2021 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5782 • 2021

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse
538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"
(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

קידושין²⁸⁸: "הוקשה כל התורה כולה לתפילין". ועד"ז בנוגע לצדקה²⁸⁹.
— זה לא ענין הקשור אלי דוקא; תעייין במקור הדברים ותפסוק הדין בעצמך!

וכפי שאמרתי כמה פעמים²⁹⁰: אני מדבר על מצוה אחת — דבר אתה על תרי"ב מצוות, ותגדל ממני תרי"ב פעמים! מה איכפת לך שאהי' חלק אחד מתרי"ב לגבי הגדלות שלך? ...!

ובכל אופן, אילו לא הי' הדבר מבלבל את הילדות מהדלקת נר שבת — לא הייתי מתייחס לדבריו; הוא יהודי למדן, ואם רצונו ללמוד באופן כך, שילמד באופן כך; אבל הבעי' היא שבכך מונעים בנות ישראל להדליק נרות שבת, ועי"ז — להאיר בבית היהודי!

וכפי שרואים זאת בפועל: אפילו כאשר האם מדליקה נרות, ובעלה נהנה מזה — אין זה מגיע להנאה שיש לאם עצמה בראותה את בתה הקטנה, בת-הזקונים, מדליקה נר, יחד עמה או לפני, מכסה את עיני' בידי' ומברכת, ולפני' משלשלת כמה פרוטות לצדקה וכו', ועי"ז ניתוסף בהנאה ועונג שבת של ההורים בראותם במשך סעודת השבת את הנר הדולק שניתוסף עי"ז בת זו. וא"כ, למה צריכים לבטל או להקטין את העונג שבת בבתיהם של בני'?

וכאמור לעיל — אין צורך בפלפולים; רואים בפועל ממש שזה מוסיף בעונג שבת של האם, עקרת הבית, ומוסיף בעונג שבת של האב, בעל הבית, ועאכו"כ שזה מעלה את קדושת השבת, עונג שבת וכבוד שבת אצל הילדה שמדליקה ומברכת בעצמה.

ויה"ר שיואר חושך הגלות בימים האחרונים של הגלות ברוחניות, וזה יביא בקרוב ממש גם את האור בגשמיות, ש"לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם" אלא "הוי' יהי' לך לאור עולם"²⁹¹, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

* * *

מד. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי.

* * *

לג. כיון שכבר מדברים בנגלה דתורה — הנה כאן המקום גם להזכיר אודות המדובר לאחרונה בנוגע להדלקת נרות שבת.

ובהקדמה — שיש לזה גם קשר ושייכות לגאולת י"ט כסלו:

נסיעת רבינו הזקן מפטרבורג היתה במשך זמן, ועד שהגיע למקומו הי' כבר חנוכה²⁴².

והרי נרות חנוכה קשורים עם נרות שבת, כפי שרואים שהסוגיא שבה מדובר אודות דיני נרות חנוכה נקבעה במסכתא שבת²⁴³, ובמסכתא שבת עצמה — באותו פרק ובאותם דפים שבהם מדובר אודות נרות שבת, ושם גופא נאמר ש"נר ביתו (בשבת) ונר חנוכה, נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו"²⁴⁴.

ולהעיר שיש כאן דבר פלא — שדין זה, "הי' לפניו נר ביתו ונר חנוכה. . . נר ביתו קודם משום שלום ביתו", מביא הרמב"ם בסיום הלכות חנוכה²⁴⁵:

ע"פ הידוע (כמוזכר לעיל (סכ"ה)) גודל הדיוק בדברי הרמב"ם בסדרי ההלכות, ובפרט בקביעת מקומה של כל הלכה — הרי מצד טעם זה גופא ש"נר ביתו קודם", הוצרך הרמב"ם להביא דין זה בהלכות שבת, ומה גם שהלכות שבת באים לפני הלכות חנוכה; ואעפ"כ, הנה בדיני נרות שבת שנאמרו בהלכות שבת, לא מביא הרמב"ם מה הדין אם יש לאדם מעות רק עבור נר אחד, איזה נר עליו להקדים, אלא רק בהלכות חנוכה מביא הדין ש"נר ביתו קודם משום שלום ביתו"!

וענין זה מדגיש יותר את הקישור של נרות שבת לנרות חנוכה.

ובפרט ע"פ המדובר כמ"פ אודות מ"ש בילקוט שמעוני בהעלותך בתחלתו, "אם שמרתם נרות של שבת, אני מראה לכם נרות של ציון, שנאמר²⁴⁶ והי' בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות", והרי "נרות של ציון" (הנרות של הגאולה דלעתיד לבוא) קשורים עם נרות חנוכה:

נרות חנוכה — סיבת קיומם היא נרות ביהמ"ק, שבהם אירע הנס ש"מצאו . . . פך אחד של שמן . . . (ש)לא הי' בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים"²⁴⁷, ו"מפני זה התקינו חכמים

(244) כג, ב ובפרש"י.

(245) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 373 ואילך. וש"נ.

(246) צפני' א, יב.

(247) שם כא, ב.

(242) ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ג סוס"א

(סה"ש תרצ"ג ס"ע 137). וראה גם שיחת י"ט כסלו תשל"א סי"ז (תו"מ חס"ב ס"ע 319).

וש"נ.

(243) כא, סע"א ואילך.

(290) ראה גם תו"מ חני"ה ע' 203. וש"נ.

(291) ישעי' ס, יט"ב.

(288) לה, א. וש"נ.

(289) ראה ב"ב ט, א.

.. שיהיו .. מדליקין .. הנרות בכל לילה ולילה משמונת הלילות²⁴⁸. ולכאורה, לא יכול ה"מסובב" (נרות חנוכה) להיות גודל יותר מהסיבה (נרות ביהמ"ק), כשם ש"לוקח" לא יכול לקבל זכות גדולה יותר מאשר המוכר שמכר לו הדבר, ועד"ז עלול לגבי עילה וכו'.

ואעפ"כ מצינו מעלה בנרות חנוכה לגבי נרות ביהמ"ק — כפי שמבאר הרמב"ן (גם בתחלת פרשת בהעלותך) מ"ש במדרש אגדה²⁴⁹ ש"אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן אל תתירא (מזה שלא השתתף בחנוכת הנשיאים), לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שביהמ"ק קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו" — והרי אי אפשר לומר שהכוונה היא לנרות ביהמ"ק, כיון ש"דבר ידוע שכשאין ביהמ"ק קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו, אף הנרות בטלות", ולכן מבאר הרמב"ן ש"לא רמזו אלא לנרות חנוכה חשמונאי, שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו".

ומכאן רואים שבנרות חנוכה יש ענין של נצחיות ("לעולם אל מול פני המנורה יאירו") — בדוגמת הגאולה העתידה ש"אין אחרי גלות"²⁵⁰, גאולה נצחית, וביהמ"ק השלישי, בית נצחית²⁵¹.

וזהו קשר נוסף בין נרות שבת לנרות חנוכה, כיון שע"י שמירת נרות שבת זוכים ל"נרות של ציון" הקשורים עם נרות חנוכה.

לד. ובענין זה היתה ההתעוררות, בקשה והפצרה כו' (בכל הלשונות שבוזה), שכל בת ישראל משהגיעה לחינוך תדליק נרות שבת. ובנוגע לחששות הידועות, החל מצד השאלה אם יש בכלל מקום למצוה שהבת תדליק נר נוסף, לאחרי שיש כבר אור ע"י הדלקת הנרות של האם — הרי כל מה שניתוספה אורה בבית (אפילו אם הנר הנוסף הוא באותו חדר ועל אותו שולחן, רק לא באותה מנורה²⁵²) יש בה שלום בית ושמחה יתירה כו' (כפי שמביא הבאר היטב²⁵³ מדברי האחרונים²⁵²).

וענין זה מוכח גם ממנהג בנות ישראל הכשרות, נשים נשואות, — והרי ידועה תשובת הרשב"א²⁵⁴ (שהובאה באחרונים לפסק הלכה²⁵⁵) שאסור לפגוע במנהג נשים זקנות בישראל אפילו דעת חכמי ישראל אינה כן —

(248) רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג.
(249) ראה במדב"ר פט"ו, ו.
(250) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.
(251) ראה זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א.
(252) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ג ס"י וש"נ.
(253) שם סק"ב.
(254) ח"א ס"ט.
(255) ראה שו"ת השיב משה ס"יג.

שבו צריך לנצל את הענין ש"בת קמה באמה כלה בחמותה"²⁸⁴ — לצד הקדושה, לקנות לכל אחת פמוט, ולשדל אותן ולבקש מהן להדליק נר שבת, נר אחד, כל אחת בפני עצמה ובברכה דוקא.

מג. ולאח"ז ניתוספה טענה חדשה: למה רוצים להעמיד את התורה על שש או חמש מצוות?

ובכן: אמרתי כבר שאין זה חידוש בתורה; יש סוגיא שלימה במסכת מכות²⁸⁵: "בא דוד והעמידן על אחת עשרה .. בא ישעיהו והעמידן על שש וכו'", ועד "בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר²⁸⁶ וצדיק באמונתו יחי".

והרי אין פירוש הדברים שמספיק ח"ו אמונה בלבד; צריכים לקיים כל תרי"ג מצוות, אלא כשם שהרמב"ם כותב "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון", כך אמר חבקוק ש"יסוד היסודות ועמוד החכמות של המצוות היא מצות האמונה, והיא זו שתביא לכל היסודות ולכל החכמות — כל תרי"ב מצוות שלאח"ז (כמבואר במפרשי הש"ס²⁸⁷).

ה"קונן" הוא — שקושיא זו שאל דוקא אותו אחד שבשעה שצריך לגייס כסף עבור ענין פרטי, אזי הופך את העולם, ומכריז שזוהי "מצוה שהזמן גרמא", "כופר נפש", וצריך להניח את כל הענינים, כולל אכילה ושתי' כו', ולגייס כסף עבור מוסד פלוני. — מדובר אודות מוסד יחיד, שהוא אמנם מוסד כשר, שמוסד על יסודות יראת-שמים, ואכן צריך לסייע לו וכו' — הכל נכון; אבל לומר על זה "כופר נפשו יתן לה" — אָה! אינני יודע! זהו ענין שצריך "יסוד", ולעת-עתה לא מצאתיו... אולי הוא מצא... ובכל אופן, אחת לכמה חדשים הוא מרעיש על ענין זה. ודוקא ממנו באה הטענה: היתכן שמדברים אודות מצות תפילין?! — יש עוד תרי"ב מצוות!

מהי התוצאה מדבריו? — שלילת החשיבות של מצות תפילין! אתה אומר שיש עוד מצוות, שיהי' לך לבריאות ("געזונטערהייט"!) — מאי קמ"ל?! זה לא חידוש! כולם אומרים כך. אמרתי רק שמצות תפילין היא מצוה ששקולה כנגד כל התורה כולה, כדברי הגמרא במסכת

(284) סוטה בסופה. וראה גם תו"מ חע"א ע' 100. וש"נ.
(285) כד, א.
(286) חבקוק ב, ד.
(287) ראה גם חדא"ג מהרש"א שם.

— ש"ע"ש יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה .. ועלי משלו המשל כאמה²⁸⁰ כבתה²⁸¹.

ואילו עכשיו הסדר הוא, שבכל יום שולחים את כל הבנות מבתיהן לבית-הספר, ואין זה באופן שבית-הספר נמצא באותו בנין, אלא הן צריכות ללכת מהלך של כו"כ בתים ורחובות וכו'.

ולמה עושים זאת — בגלל שראו שהחינוך בבית-הספר הוא הדרך להציל את בנות ישראל.

ומזה מוכח, שכאשר ניתוסף ענין בלתי-רצוי, אזי צריך להוסיף ב"נר מצוה ותורה אור"²⁸²; כשניתוסף מחלה חדשה רח"ל, אזי בהכרח להוסיף בתרופה שע"י התורה ש"מביאה רפואה לעולם"²⁸³.

ועד"ז בנוגע לעניננו:

שאלתי פעם אצל רב, למה אינו מדבר עם בנות קודם החתונה אודות טהרת המשפחה? והשיב, שאי אפשר לדבר אודות טהרת המשפחה, כיון שאין זה מדרכי הצניעות. ועל זה אמרתי לו: בשנים כתיקונים — הם לא ידעו במה דברים אמורים, כיון שלא היתה הידיעה שבכל שטח זה; אבל עכשיו, רח"ל, חיים בתקופה שכלל שהרב יודע פרטי הדברים, יודעות הן — אלו שצריך להשפיע עליהן בנוגע לטהרת המשפחה — כמה פעמים ככה! אלא שבנות ישראל כשרות הן, וידיעתן היא ממה שלמדו בתור חכמה (כפי שנקרא "ביולוגיא" וכיו"ב), אבל הן יודעות את כל הפרטים, והוא לא צריך לגלות להן מאומה; הן יכולות ללמד אותו. אלא מאי — הן לא יודעות אודות הצורך והחשיבות של טהרת המשפחה.

כאשר מתחילים לטעון, שאם ילדה תדליק נרות שבת, אזי תרגיש את עצמה שהיא מציאות בפני עצמה, ויתכן שלא תשמע בקול אמה בענין אחר — הרי המציאות היא שבלאה"כ אינה שומעת בקול אמה; ואדרבה: כשתתחיל להדליק ולברך על "נר של שבת קודש" — עי"ז תתחיל גם לשמוע בקול אמה! וכפי שרואים זאת גם בפועל.

ולכן, כאשר בזמן הגלות נעשה חושך כפול ומכופל, והעיקר בנוגע לבנות, שהמציאות היא — אם מרוצים מזה או לא — שהן מסתכלות על עצמן בתור עולם בפני עצמו, ובעלות-דעה בפני עצמן, הרי זה זמן

(280) יחזקאל טז, מד.
 (281) פרש"י וישלח שם (לד, א).
 (282) משלי ו, כג.
 (283) ראה עירובין נד, א. זח"ג קס, רע"א.
 פרש"י בשלח טו, כו.

שמצד תפקידה להכין צרכי הבית, מדייקת להבטיח שהחדר יהי מואר (מבלי לסמוך על הבעל שיתכן שהוא מבובל כו'), עי"ז שהיא בעצמה מדליקה תחילה את מנורת החשמל, ורק לאחר-זו — כשהחדר מואר כבר — מדליקה ומברכת על נרות השבת (ולא באופן שתחילה מדליקה נרות שבת, ואח"כ ידליק הבעל את מנורת החשמל).

לח. אך עדיין נשאלת השאלה: למה לא תוציא האם את הבת י"ח הברכה — דלכאורה הרי זה מחוור יותר, דממה נפשך: אם הבת צריכה לברך — הרי יצאה י"ח הברכה ע"י ברכת האם, ואם אינה צריכה לברך — לא היתה ברכה שאינה צריכה, כך, שלכאורה מוטב שהבת תדליק ללא ברכה.

ובכן: לאלו ההולכים בעקבות רבינו הזקן, ועאכו"כ חסידים של רבינו הזקן, אין חשש גדול יותר ממ"ש רבינו הזקן בעצמו בשו"ע בקו"א²⁵⁶ ש"בני ביתו אינם צריכים נר לכל אחד ואחד, דאפילו בנר חנוכה אמרו²⁴⁷ איש וביתו, והמהדרין שם ("נר לכל אחד ואחד") היינו משום פרסומי ניסא, ובנר שבת לא אשכחן הידור זה (ואדרבה: לשון המשנה²⁵⁷ הוא "הדליקו את הנר", לשון יחיד, כיון שהמצוה היא להדליק נר אחד בלבד, אפילו לא שנים, כנגד "זכור ושמור"²⁵⁸), א"כ אין לברך עליו כו" (לא כדעת הרמ"א, אלא כדעת הב"י²⁵⁹).

אבל אעפ"כ, ההנהגה בפועל נקבעת ע"פ "מעשה רב"²⁶⁰, או כדברי הגמרא במסכת ב"ב²⁶¹: "אין למדין הלכה כו' עד שיאמרו לו הלכה למעשה"; והרי יודעים דבר ברור בנוגע למנהג בבית הרב, בבית רבינו הזקן, שהבנות משהגיעו לחינוך הדליקו נרות שבת, ובאמירת ברכה.

[ואין להקשות מדוע בקונטרס אחרון כתב רבינו הזקן באופן אחר — כשם שאין להקשות בנוגע לכמה ענינים שבהם נאמרה ההלכה בגמרא באופן כך, ואעפ"כ רואים למעשה בפועל באופן אחר; איך שתהי' ההסברה בזה — הרי דין התורה בנוגע לפס"ד האחרון כיצד צריכה להיות ההנהגה בפועל, שאין לסמוך על ענין של לימוד, אפילו לימוד ההלכה, אא"כ אומרים לו הלכה למעשה, ואם יש אפשרות²⁶² — צריך לראות את המעשה בפועל, כיון שיתכן שהמעשה בפועל יהי' באופן אחר

(260) שם כא, א ובפרש"י. וש"נ.

(261) קל, ב.

(262) ראה גם לקו"ש חיד"ע ע' 50.

(256) שם סק"ה.

(257) שבת לד, א.

(258) ראה שם ס"א. וש"נ.

(259) שם ס"ח.

מצד טעם שנתחדש לאח"ז, או מצד הענין ד"הלכה ואין מורין כן", ככל ההסברות שבסוגיא במסכת ב"ב, שזוהי סוגיא בנגלה בתורה].

לו. ויש להוסיף ולהבהיר — ענין א' בנוגע למעשה בפועל, וענין ב' בנוגע לדין:

בנוגע למעשה בפועל — כיון שרוצים שהבת תתחיל להדליק משהגיעה לחינוך, הרי כשמדובר אודות ילדה קטנה, בת שלש, חמש, שש או שבע שנים, הנה כדי שלא יצטרכו לחשוש ולדאוג שמא מחוסר זהירות של הילדה הקטנה יפול ניצוץ אש וכיו"ב, אזי הסברא הפשוטה ("בעל-הבית טיש") היא — שמוטב שתחילה תדליק הבת (לפני האם)²⁶³, בשעה שהאם יכולה עדיין לתקן את הפמוט או הנר כו', משא"כ אם האם תדליק תחילה, אזי ייאסר עלי' לעשות מלאכת חול, ובמילא יגרום הדבר שתתיירא ולא תניח לבת להדליק; וכמו"כ לא כדאי שהבת תדליק בחדר בפני עצמו, שמזה יכולים לבוא כמה תקלות כו'.

ובנוגע לדין:

בשעה שמוציאים אחר ידי חובתו, אין זה יכול להיות בעל-כרחו; אי אפשר להכריח מישוהו להוציא אחר ידי חובתו; לא קיימת מציאות כזו.

מצינו אמנם שצריך להבהיר בנוגע לשליח-ציבור וכן כהן שמברך²⁶⁴, שאם יש מישוהו שאינו מרוצה ממנו ובגלל זה לא ירצה להוציאו י"ח, עליו לדעת, שבמקרה כזה נוטלת ממנו התורה את כל המציאות שיוכל להוציא י"ח גם את שאר הקהל, ובמילא יתיירא מזה; ונוסף לזה, אם לא ירצה להוציאו י"ח, יגרום לברכה שאינה צריכה, כיון שע"פ דין ה"ה יוצא י"ח, ואולי מזה יתיירא כו' — אבל, במה דברים אמורים, דוקא כאשר המברך חייב להוציאו י"ח, שאז, אם אינו מוציאו י"ח, אזי גורם לברכה שאינה צריכה.

ובנוגע לענינו:

כאשר האם סבורה שהבת צריכה להדליק ולברך בעצמה, ולכן אינה רוצה להוציאה י"ח ע"י ברכתה, אי אפשר להכריח אותה להוציאה י"ח, היפך רצונה! אין מציאות כזו בדיני התורה!

(263) ראה קונטרס נרות שבת קודש (ברוקלין תשל"ה) ע' 31-30 — שענין יתוסף וודה"ז סנ"ג סכ"ג (לענין ש"ן). מג"א או"ח סקכ"ח סק"י"ח וודה"ז שם ס"ט (לענין כהן). (המו"ל?).

את החלב עבור צרכי מלחמה, נשק וכיו"ב, כך, שהיו מרוצים אם היו עכ"פ שתי נרות כדי שהאם תוכל להדליק.

ולכן, אף שתחילה ה' הסדר שכל אמא הדליקה נר עבור כל אחד ואחת מבני ביתה, הנה לאח"ז, מצד המלחמה, הרי כיון ש"אונס רחמנא פטרי"י²⁷⁴, בטל הענין שמדליקים שבע, שמונה, תשע או עשר נרות (בגלל שניתוסף עוד ילד²⁷⁵, או בגלל ששכחו להדליק כו'²⁵⁸ — ב' מנהגים כשרים שהובאו באחרונים), והשתדלו שיהיו עכ"פ שתי נרות (ואם היו עוד שתי נרות — השאירו אותם עבור ערב שבת שלאח"ז).

ולאחרי כן, כדי לחזור לסדר הקודם, שגם הבנות תדלקנה נרות שבת — הנה מצד איזה סיבות שתהיינה לא היתה ההתעוררות המתאימה.

מב. ועכשיו במיוחד יש לעורר על זה — כמדובר כמ"פ שעיקר הברור הוא מה שנוגע לטובת חינוך הבנות:

ובהקדמה — שיש נתינת מקום בתורה, בשולחן-ערוך, שתהי' ההנהגה — כפי שהיתה בעבר — באופן ש"כבודה בת מלך פנימה"²⁷⁶, להשאיר את הילדה בבית, ולא לשלוח אותה בכל יום מחוץ לרשות אמה ואבי'. ועד שגם בימינו יש בין המדקדקים במצוות כאלו שלא מניחים לילדות (לאחרי גיל קבוע, לפני בת-מצוה) ללכת לבית-ספר — כמובן בית-ספר דתי — מצד "כבודה בת מלך פנימה".

וכפי שמצינו בנוגע לדינה בת יעקב:

מדובר אודות ילדה קטנה (שהרי לפי חשבון הדורות היתה אז דינה בת שש²⁷⁷, בגיל חינוך), ובזמן שלפני מ"ת, ולכאורה, מהי העוולה ש"ותצא דינה .. לראות בבנות הארץ"²⁷⁸, שילדה שגדלה בביתו של יעקב, בית שלם בתכלית, במעמד ומצב ש"ויבוא יעקב שלם"²⁷⁹, יוצאת לראות מה נעשה עם ילדות אחרות? ...!

ואעפ"כ מספרת התורה מה אירע כאשר "ותצא דינה", ועד כדי כך, שבגלל זה מזכירים גם היותה "בת לאה" — אחת האמהות הקדושות

(276) תהלים מה, יד. וראה רמב"ם הל' אישות פ"ג הי"א.
(277) ראה מס' סופרים בסופה.
(278) וישלח לך, א.
(279) שם לג, יח ובפרש"י.

(274) ב"ק כח, סע"ב. וש"נ.
(275) ראה לקוטי מהרי"ח בסדר התנהגות ערב שבת. וראה גם מכתב כ"ח מ"ח שנה זו (אג"ק ח"ל ע' כט).
(276) ראה רמב"ם הל' אישות פ"ג הי"א.
(277) ראה מס' סופרים בסופה.
(278) וישלח לך, א.
(279) שם לג, יח ובפרש"י.

שחשבו שבמקום לבזבז זמן לקרוא עיתון, מוטב ללמוד תורה: עין יעקב, משניות, קיצור שולחן-ערוך, חיי אדם — כל אחד לפי ידיעותיו.

ואילו עכשיו נעשה מעמד ומצב שחושבים איך יתכן שלא לדעת, "רחמנא ליצלן", מה כתוב היום בעיתונים! — הרי הוא חי בעוה"ז הגשמי באופן של "כבשה אחת בין שבעים זאבים"²⁷², ולכן מוכרח לדעת מה חושבים ורוצים שבעים הזאבים בינם לבין עצמם!...

ובכן: ענין זה הוא בודאי שינוי מ"מנהג אבותינו", ושינוי שקשור עם ביטול תורה! אלא שאין להאריך בענינים שאינם בשבחם של ישראל.

מא. ועוד והוא העיקר — שאין זה חידוש דבר לגבי מנהג אבותינו:

כאמור לעיל — בבית רבינו הזקן, הדליקו נרות שבת גם הבנות משהגיעו לחינוך, ובאמירת ברכה.

וכן יודעים דבר ברור, שבביתם של כו"כ רביים נהגו — ונוהגים גם עד היום הזה — להדליק נרות שבת מגיל שש או שבע, עכ"פ לפני בת-מצוה, משהגיעו לחינוך.

ועד שהיו כאלו שדייקו והשתדלו במיוחד לקנות מנורה חדשה ויפה כדי לעורר את הילדה שיהי' לה חשק להדליק הנר, גם אם לא היו יכולים לפעול אצלה לעשות זאת מצד טעמים אחרים; והשתדל בזה בעצמו פלוני, שמלבד היותו רבי חסידי, הי' גם גדול בנגלה ופוסק בנגלה.

וכך נהגו ככו"כ קהילות בכמה מדינות, הן מחוגי הליטאים והן מחוגי החסידים, הן מגליציא והן מהונגריא והן מאשכנז — שהדליקו נרות שבת משהגיעו לכלל חינוך, עכ"פ כמה שנים לפני בת-מצוה, ובפירוש עם ברכה, כך, שאין זה חידוש דבר.

אלא שמצד השינויים ובלבול העולם (ע"ד "עלה סנחריב ובלבל את כל האומות"²⁷³), הורגלו לסדר אחר, ואח"כ הי' קשה לחזור לסדר הקודם.

וכמו שמצד המלחמה, הנה נוסף לכך שבכלל במקומות ההם לא היו בני" עשירים גדולים, הרי כשהתערבה מלחמת עולם הראשונה, הי' קשה להשיג נרות, כי לא הי' חלב לייצור נרות, כיון שהממשלה לקחה

(272) ראה תחומא תולדות ה. אסת"ר (273) ראה ברכות כח, א. וש"נ. פ"ו, יא.

מצינו אמנם שיש ענין ש"כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"²⁶⁵, אבל זהו רק כשישנו פס"ד ברור בתורה שצריך לרצות כך, משא"כ בענין שיש פוסקים כך ויש פוסקים באופן אחר, הרי זה כפי שמצינו בגמרא²⁶⁶ סוגיא שלימה בנוגע לבית שמאי ובית הלל, שלפני הפס"ד ש"בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה"²⁶⁷, היו "אלו מטהרין ואלו מטמאין", ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"²⁶⁸, ו"חיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר²⁶⁹ האמת והשלום אהבו", ואז אי אפשר להכריח לעשות באופן כך דוקא.

ולכן, כאשר האם סבורה — מצד אמונה או מצד ידיעה ו"לומדות" (שהרי יש בימינו נשים שהן למדניות), או בגלל ששייכותה לגזע מסויים, שהיא "חסידה" של פוסק וגדול בישראל זה או אחר — שהבת צריכה להדליק ולברך בעצמה, ובגלל זה אינה צריכה ובמילא אין רצונה להוציאה י"ח, ויש גדול בישראל שאומר שהנהגתה זו היא בהתאם לפס"ד שלו, אזי אי אפשר להכריח אותה!

וגם אם הבעל יכריח את אשתו להוציא את הבת י"ח הברכה, אזי יכול להיות מכשול בדבר, שיכריח אותה לומר דבר שאינו אמת — שבגלל יראתה מבעלה הרי בלית ברירה חייבת לומר שכוונתה להוציא את הבת י"ח, בה בשעה שהיא סבורה בלבה שאינה צריכה להוציאה י"ח כיון שהבת צריכה לברך בעצמה, ובמילא לא יודעים מה שבמחשבתה, אם כוונתה להוציאה י"ח או לא; והרי אפילו אם תאמר בדיבור שברצונה להוציאה י"ח, יש מקום לשאלה אם היא יכולה להוציא אותה י"ח, בה בשעה שבמחשבתה אין רצונה בכך.

זאת ועוד:

כשם שאי אפשר להכריח את האם להוציא את הבת י"ח, כמו"כ אי אפשר להכריח את הבת לצאת י"ח ע"י ברכת האם — כפי שמצינו בנוגע לתקיעת שופר שהתנאי הוא שהתוקע צריך להתכוין להוציא את השומעים י"ח, וכן השומעים צריכים לכוין לצאת י"ח²⁷⁰.

וכיון שהבת רוצה להדליק ולברך בעצמה (מצד חינוך, מאיזה טעם שיהי'), כמו אמה, הרי פירושו של דבר, שאין רצונה לצאת י"ח ע"י ברכת האם, וא"כ, אי אפשר להכריח אותה על זה.

(269) זכרי' ח, יט.

(270) ראה שו"ע אדה"ו א"ח סתקפ"ט

ס"ה ואילך. וש"נ.

(265) ר"ה ו, א. וש"נ.

(266) יבמות יד, א"ב.

(267) ברכות לו, רע"ב. וש"נ.

(268) עירובין יג, ב. וש"נ.

לז. ויש בזה עוד ענין (שלא רציתי לדבר אודותיו בארוכה, אבל עכשיו הרי זה כבר נוגע למעשה בפועל):

ישנם מאות בתים שעד עתה לא הדליקו בהם נרות שבת רח"ל, ומאז שנעשה ה"רעש" והילדות התחילו להדליק נרות שבת, התחילו גם אמותיהם להדליק נרות שבת.

ובכן: לדרוש מילדה שתתחיל להדליק נר שבת בברכה, ולהוסיף ולהתייגע ולפעול על אמה שגם היא תתחיל להדליק נרות שבת, אך לאחרי שתפעל על אמה, אזי יטלו ממנה את הברכה — הרי זה דבר מבהיל!

לח. ועדיין יש טענה נוספת:

כאשר יפעלו על עוד נשים ובנות להדליק נרות שבת — מי יודע אם ההדלקה תהי' בזמנה, ובמילא יכולים לגרום שיכשלו ח"ו באיסור חמור ביותר.

ומה גם שהדלקת נרות שבת היא רק מצוה מדברי סופרים²⁵⁸, ובפרט כשמדובר אודות בת שמדליקה (נוסף על הדלקת האם) רק מצד ענין של חינוך; ולעומת זאת, יכול להיות מכשול של איסור חמור ביותר — אם ההדלקה תהי' שלא בזמנה.

ובכן, לאחרי ה"רעש" בענין זה במשך כמה שבועות — יודעים כבר כו"כ תוצאות במעשה בפועל:

הגיע מכתב מאשה, שסיפרה, שהיתה נוהגת להדליק נרות שבת לאחרי שהבעל הי' חוזר מעסקיו, וכך נקבע אצלה הסדר — שהזמן הקבוע להדלקת נרות שבת הי' בשעה שש, הן בקיץ והן בחורף, ובמילא, בקיץ הי' זה שעתיים לפני השקיעה, ובחורף — שעתיים או שעה לאחרי השקיעה!

וכאשר נתעורר ה"רעש" אודות הדלקת נרות שבת, והרי ביקשו מכל אלו שמשדלים בזה, שיוסיפו וידגישו שחייבים להדליק הנרות קודם שקיעת החמה, ולולי זאת, צריך לידע שלא זו בלבד שאין זה כבוד שבת, אלא להיפך לגמרי, שזהו איסור גדול ביותר — הנה כשנודע לה הדבר, ושאלה וברירה שאכן אמת הדבר, אזי החליטה מיד שמכאן ולהבא תדליק נרות שבת קודם שקיעת החמה.

ובכן: יש כאלו שמדברים אודות חששות, ואילו כאן מדובר אודות מעשה בפועל!

לט. ועד"ז הי' סיפור נוסף — מעשה בפועל:

ילדה להורים דתיים — האב עם זקן ארוך ומשמש בקודש, וכן האם וכו' — שבגלל שלא הי' במקומה בית-ספר דתי ("פאָראַקיעל סקול"), למדה בבית-ספר עממי ("פאָבליק סקול"), ונהגה לחזור לביתה ביום ששי בעוד מועד (כפי שהורו לה, או שבלאה"כ נסתיים זמן הלימודים), ואחרי שאמה היתה מדליקת נרות שבת, היתה הילדה הולכת לחדרה. פעם אחת עלה בדעתה של אמה להכנס לחדר הילדה לראות מה היא עושה, ונדהמה לראות שהילדה מכינה "עבודת-בית" (כפי שנקרא כאן: "האָס-וואַרק") — כותבת ומציירת וכו'. ועל שאלתה: מאי האי? השיבה הילדה, שקיבלה בבית-הספר עבודת-בית שצריכה להשלים עד יום שני, ועכשיו — עד שתיערך סעודת שבת — יש לה זמן פנוי שיכולה לנצלו עבור עבודת-בית...

מאז החליטה האם, שהילדה תדליק בעצמה נרות שבת, ולאחרי שהסבירה לה תוכנה של הברכה: "להדליק נר של שבת קודש", שוב לא היתה צריכה לדבר עמה כיצד צריכה להתנהג לאח"ז!

ומסיפורים אלו — שיודעים רק מאלו שלא מתביישים ומודיעים מה אירע עמהם, ואיך התנהגו עד עתה וכו' — יכולים ללמוד שישנם כאלו שלא הודיעו מה שנתקן אצלם עי"ז שהרעישו אודות ענין זה.

מ. ובנוגע לטענה היחידה שנשארה בזה, "אל תשנו מנהג אבותיכם"²⁷¹ — יש להקדים:

בנוגע ל"מנהג אבותיכם" — הרי הם בודאי לא היו סבורים שבהכרח לקרוא "עיתון" בכל יום! לא היתה כזו מציאות! אבי זקנו — לא קרא עיתון בכל יום; ואולי אפילו לא אחת לשבוע!

(כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק:): כאשר רצו לדבר "ענינים פוליטיים" — הנה בין מנחה למעריב היו יוצאים לחצר בית-הכנסת, ושם היו "מסדרים" מי יהי' ה"קיסר", מי יהי' ה"מיניסטער" ומי יהי' מושל המחוז וכו' — כפי שהי' נהוג במקומות שבהם חיו יהודים, וניהלו את ה"פוליטיקה" של כל המדינות, ועאכו"כ של המדינה שבה חיו;

אבל לקרוא עיתון — לא עלה על דעתו של אף אחד, שכן, לכל לראש, צריך להוציא על זה כמה פרוטות ("קאָפּקעס"), והרי לא לכל אחד היתה פרוטה מצוי' בכיסו... ונוסף לכך, צריך לדעת לקרוא רוסית... וצריך גם זמן בשביל זה, או ראש רגוע מדאגות הפרנסה, והיו כאלו

(271) ירושלמי עירובין פ"ג ה"ט. פסחים פ"ד ה"א.